

Teorian ja politiikan välillä kuilu?

Kansantaloudellisen aikakauskirjan uusi päätoimittaja professori **Matti Pohjola** rökittää omaan niteen 1/2006 pääkirjoituksessaan. Hänen mukaansa ekonomistien ja päätöksenteon suhteessa on ongelma: teorian ja politiikan välillä on kuilu. "Se tuskin kuitenkaan johtuu siitä, etteivätkö virkamiehet ja poliitikot osaisi riittävästi taloustiedettä, vaan pikemminkin siitä, ettei meillä taloustieteilijöillä ole riittävän konkreettista sanottavaa". Yllättävä näkökulma. Yleensä on ollut tapana olettaa päinvastaista.

Pohjolan mukaan erilaisten raporttien ja ohjelmien arvostelu ei riitä. "On myös osattava tarjota paremmat ratkaisut huonoina pitämiemme tilalle, sillä päätökset on kuitenkin tehtävä."

Pohjolan mukaan taloustieteen taso sinänsä on Suomessa noussut, mutta "Ekonomistien käymän talouspoliittisen keskustelun tason kohentumisesta ei sen sijaan ole yhtä selvää näyttöä."

Pohjola ei yllättäen perusta ilmeisesti paljon teoriasta keskustelun pohjana: "Teorian kehittyminen ei itsessään johda parempaan talouspolitiikkaan. Teoria edistyy oman sisäisen logiikkansa mukaan, eikä sillä välttämättä ole mitään tekemistä ympäröivän maailman kanssa." Ja fyysikko Ludwig Boltzmann tuli yli sata vuotta sitten arvelleeksi, että "teoria olisi paras käytäntöä".

Pohjola arvelee, että talusteorian ja talouspolitiikan välinen kuilu tulee meillä jatkossa kasvamaan. "Tämä johtuu niistä akateemisten tutkimuksen sinänsä järkevistä kannusteista, joilla tutkijoita ohjataan julkaisemaan tuloksensa alan parhaissa julkaisuissa." Niinpä tutkijamme eivät välttämättä keskity kotimaisiin ongelmiin kun haluavat kansainvälisiin julkaisuihin.

Eräänä keinona teorian ja politiikan kuilun siloittajana Pohjola näkee *Kansantaloudellisen aikakauskirjan* kehittämisen. Hän kaipaava aktiivista keskustelua ja kirjoittelua.: "Käykäämme tätä keskustelua kuitenkin sellaisin käsittein, jotka ovat myös muiden kuin alan specialistien ymmärrettävissä. Muuten emme tule kuulluiksi".

Neurotaloustiede?

Taloustiedettä kutsuttiin toisinaan imperialistisimmaksi tieteenksi. Sellaiseksi, joka tuntuu pyrkivän selittämään kaiken mahdollisen taloustieteen välinein. Kuten nyt vaikkapa taiteen taloustiede. Mutta onkohan tilanne kääntymässä. Eivätkö taloustieteet enää tule toimeen ilman luonnontieteiden apua? Vanhastaan tunnetaan evolutionäärinen taloustiede, nyt uusimpana neurotaloustiede (neuroeconomics).

Kansantaloudellisessa aikakauskirjassa 1/2006 VTT, tutkija **Marja-Liisa Halko** kirjoittaa teemasta jopa varsin raflaavasti otsikolla "Mullistaako neurotaloustiede valintateorian?"

Neurotaloustieteessä yhdistyvät taloustiede, psykologia ja neurotiede. Mitä siis päässä tapahtuu, kun arvioimme valintavaihtoehtoja, luokittelemme riskejä ja tuottoja tai olemme kanssakäymisissä muiden ihmisten kanssa?

Halko esittelee artikkelissaan lyhyesti neurotaloustieteen menetelmiä, esimerkkitutkimuksia neurotaloustieteestä (Science-lehdessä julkaistuja artikkeleita) ja markkinointitutkimuksia sekä tunteiden vaikutusta valintaan.

Mutta vastaus otsikon kysymykseen, mullistaako neurotaloustiede valintateorian? "Osa taloustieteilijöistä suhtautuu neurotaloustieteeseen varovaisen epäilevästi." Epäilijät myöntävät, että neurotaloustiede ehkä tuottaa meille uutta dataa, mutta tarvitseeko meidän olla kiinnostuneita "nanotaloustieteestä", kirjoittaa Halko. Toisaalta osa tutkijoista on sitä mieltä, että kyse on vain valintateorian paluusta psykologisille juurilleen."

Entä mitä mieltä Halko itse on? "Uskon, että pitkällä aikavälillä neurotaloustieteen ja neurotieteen tutkimustulokset tulevat merkitsemään valintateorian radikaalimpaa muuttumista."

Enpä muista koskaan aiemmin lukeneeni *Kansantaloudellisesta aikakauskirjasta* elektroenkefalografiasta, positroniemissiotomografiasta tai toiminnallisista magneettikuvauksista. Nytpä sekin ihme on koettu. Mikäli Halkoon on uskominen, kansantaloustieteen opintovaatimuksiin sisältyy jatkossa varmaan siis huomattavassa määrin biologian ja neurotieteiden opiskelua. Entä alan oppituli: pitäisiköhän vaikkapa

Riitta Hari kutsua Teknillisestä korkeakoulusta Helsingin yliopistolle neurotalous-tieteen professoriksi?

Tulivuorenpurkausta yli kymmenen vuotta

Usein ehkä ajatellaan, että tulivuorten purkaukset kestävät kohtuullisen rajallisen ajan, viikkoja taikka kuukausia. Ensin niistä kerrotaan tiedotusvälineissä näyttävästi ja sitten hiipuen. Mutta hui hai: saattavat ne purkaukset kestää jopa kymmenen vuotta tai pidempäänkin! Siten purkausten uutisarvo ilmeisesti pienenee radikaalisti ja asian käsittely voidaan siirtää tiedelehtien sivuille.

Suomen Geologisen Seuran julkaisemassa tuoreessa *Geologi*-lehdessä (2/2006) kerrotaan Karibialla sijaitsevasta Iso-Britannialle kuuluvasta Montserratin saaresta ("Smaragdisaarena" myös tunnettu), jota on kuvailtu paratiisisaareksi aina 1990-luvun puoliväliin saakka. Mutta ei enää. Tutkija **Heidi Soosalu** Cambridgen yliopistosta kertoo artikkelissaan, kuinka saarella alkoi vuonna 1995 tulivuoren purkaus, joka on tehnyt saaren parhaimmat alueet asumiskelvottomiksi ja vaaralliseksi "hamaan tulevaisuuteen saakka". Puolet saaresta on julistettu suljetuksi vyöhykkeeksi. Saaren pääkaupunki Plymouth on hautautunut metrien paksuisten kerrostumien alle. Soosalun mukaan Plymouth "on ehkä järkyttävän paikka, jossa olen koskaan käynyt."

Soosalun mukaan pyroklastiset virrat ja rankkasateiden käynnistämät mutavyöryt ovat muuttaneet saaren eteläosan ennen vehmaat seudut harmaaksi ja aavemaiseksi erämaaksi. "Montserratin purkaustoimintaa on nyt kestänyt kymmenen vuotta ja se jatkuu yhä, mahdollisesti vielä vuosikausia!"

Soosalun mukaan viime aikoina saaren siinänsä romahtanut matkailuelinkeino on elpynyt pienimuotoisena tulivuoriturismina. Uusi lentoasemakin on saatu hiljattain avattua.

Vaikka tällaiset tuhot ovatkin paikallisia murhenäytelmiä, ei niin synkkää etteikö tällainen yhden murhe saata olla toisen onni: Soosalun mukaan "Geotieteellisen tutkimuksen kannalta Montserratin purkaus on ollut aarreaitta."

Oivallista toimituspolitiikkaa

Tähdet ja avaruus -lehti julkaisee silloin tällöin käänösartikkeleita, jotka saattavat joskus olla aika vilttejäkin spekulatioita siitä, miten asi-

at voisivat olla. Tuoreessa numerossa 3/2006 julkaistaan astrofyysikko Paul Wessonin *New Scientistissa* alunperin julkaistu artikkeli elämän mahdollisuuksista mustan aukon sisällä. Eli että ratkaisu olisi 5-ulotteinen musta aukko! Wessonin mukaan tutkimuksiensa perusteella "saatat olla retkellä juuri nyt. Matemaattisen analyysin mukaan universumimme saattaa nimittäin olla viisiulotteinen musta aukko".

Tähdet ja avaruus -lehti harjoittaa kunnon toimituspolitiikkaa, niinpä se pyysi kolmea suomalaistutkijaa ottamaan kirjoituksen ajatuksiin kantaa samassa niteessä. Ja aika tavalla kriittisiä oltiinkin. Näin pitäisikin aina menetellä – erityisesti televisiolla olisi opittavaa. Kaikilla kanavilla, YLE mukaan lukien, kun tuppaa tulemaan toisinaan kovasti hämmästyttäviä ostotiededokumentteja (usein jopa suorastaan yltyökatastrofi-henkistä, osin dramatisoitua, "tiedepornoa"), jotka ehdottomasti kaipaivat jonkinlaista taustoitusta tai jälkikommentointia. Että siis vaikkapa kotimaisia tutkijoita jututettaisiin ja pyydetäisiin kommentteja: miten esitetty dokumentti tai dramatisoitu esitys istuu tutkimuksen todellisuuteen ja käytävään keskusteluun jne. Näin dokumentti asettuisi katsojan mielessä paremmin paikalleen. Ja uskottavuuskin paranisi olennaisesti.

Kuukauden lohkaisu

Suomen tiedetoimittajain liitto vieraili huhtikuussa Solu- ja kudosteknologiakeskus Regeassa. Erityisen vaikutuksen teki keskuksen johtajan **Riitta Suurosen** toteamus: "Miehet erittävät yhdeksän kertaa enemmän partikkeleita kuin naiset". Siis tiedekin vahvistaa sen, mistä olemme aina saaneet kuulla: naiset ovat siistimpiä kuin miehet!

Kauniita ja hyviä kirjoja

Tieteellisten seurojen kirjat – ja erityisesti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran – ovat saaneet runsaasti palkintoja tänäkin vuonna: Lauri Jäntin säätiön palkinnon, Vuoden tiedekirja -kunniamaininnan sekä Vuoden historiategos-palkinnon. Viimeksi SKS:n kirjoista **Ulla-Maija Kulosen, Irja Seurujärvi-Karin ja Risto Pulkkisen** *The Saa-mi – A Cultural Encyclopedia* sekä **Henry Baconin** *Seitsemäs taide. Elokuva ja muut taiteet* (SKS) saivat puolestaan valtion tiedonjulkistamis-palkinnon, Baconin kirjan Kirjaitteen komitea valitsi lisäksi vuoden tietokirjavaliksi. Vastaavan tie-

tokirjavalio-tunnustuksen sai myös Svenska litteratursällskapet i Finlandin julkaisema **Fabian Dahlströmin** toimittama *Jean Sibelius. Dagbok 1909–1944*.

Erikoisia perusteluita

Vuoden 2006 J.A. Hollon palkinto annettiin **Markku Päckilälle** Bill Brysonin teoksen *Lyhyt historia vähän kaikesta* (WSOY) suomennoksesta. Dosentti Hannu Karttunen arvio runttasi varsin tylästi kirjan *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä 2/2006 vaikka itse suomennosta hän pitikin hyvänä. Raatikaan ei ole ollut kirjan laadusta selvästikään aivan yksimielinen koska palkintoperusteluissa todetaan, että asiasta äänestettiin. Kaiken kruunaa täysin poikkeuksellinen selitys:

”Alkuteos sisältää muutamia tieteellisiä lipshauksia, mikä on ymmärrettävää, koska kysymys on maallikon maallikoille kirjoittamasta esityksestä, mutta tätä ei voi panna kääntäjän syyksi”.

Siis perusteluissa ollaan sitä mieltä, että kun maallikoille kirjoittaa asiaa tuntematon, ovat virheet hyväksyttävissä tai vähintäänkin ymmärrettäviä. Sangen erikoiset perusteet kun vielä hämmästellään kuin mainetekona, että ”Kirja on hämmästyttävä suoritus ottaen huomioon, ettei sen tekijä kolme vuotta ennen teoksen kirjoittamista erottanut protonia proteiineista, kvarkkeja kvasaareista.”

Etä semmoinen tapaus. Perinteisestihän Hollo-palkinto on annettu hyvästä suomennoksesta ja tärkeästä taikka merkittävästä tietokirjasta. Nyt suomennos oli kiistatta hyvä.

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnalle pääsihteeri

Filosofian tohtori **Reetta Kettunen** on valittu Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan pääsihteeriksi. Toimi on uusi.

Kettunen on toiminut vuodesta 2003 Suomen Akatemian eräiden tutkimushankkeiden ohjelmapäällikkönä Soveltavan biologian laitoksella Helsingin yliopistossa. Lisäksi hän on toiminut Biotekniikan neuvottelukunnan sihteerinä vuodesta 2002. Aiemmin hän on toiminut mm. kustannustoimittajana Art House -kustantamossa.

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta on opetusministeriön nimittämä asiantuntijaelin, joka jakaa tiedonjulkistamisen valtionpalkintoja, apurahoja tiedontuottajille ja laatutukea kirjastoille. Neuvottelukunta toimii Tieteellisten seurain valtuuskunnan yhteydessä.

Mitä Tieteessä tapahtuu seuraavaksi?

Seuraava *Tieteessä tapahtuu* -lehti (5/2006) ilmestyy kesäkuun puolivälissä. Niteen aiheita ovat mm. Toinen maailmansota ja Suomen maine, Suomalaisten aatelisten salatut elämät 1400–1600, Rakastumisen kokemukset myöhäiskeskiajalla sekä antropologian suurta kiistaa ja ns. sosiaalitieteiden standardimallia käsittelevä ”Derek Freeman: Totuuden torvi vai myyttien kaataja”.

Kirjakritiikin kohteeksi pääsevät mm. **Tuomas Heikkilän** *Pyhän Henrikin legenda*, **Juhana Torkin** *Puhevalta*, **Ciceron** *Puhujasta*, **Terhi Ainalan** *Kaupungin nimet* ja **Sirkka Paikkalan** *Se tavallinen Virtanen*.

Jan Rydman